

November 2020

DANSKE PROFESSIONSHØJSKOLER

Udvikling af læreruddannelsen

Retning, indhold, principper og progression i
fremtidens læreruddannelse

1. FORORD
2. PRÆAMBEL
3. FREMTIDENS SKOLE
4. DIMENSIONER I LÆRERROLLEN
5. CENTRALE FAGOMRÅDER I FREMTIDENS LÆRERUDDANNELSE
6. DESIGN AF LÆRERUDDANNELSEN - STYRENDE PRINCIPPER I REALISERINGEN
7. PROGRESSIONSSPOR
8. LIVSLANG PROFESSIONSUDVIKLING
9. LEDELSESMÆSSIG OPFØLGNING

Forord

Udvikling af læreruddannelsen - Retning, indhold, principper og progression i fremtidens læreruddannelse er udarbejdet i 2019/2020 af forskere og ledere på professionshøjskolernes læreruddannelser, og er Danske Professionshøjskolars indspil til en overordnet ramme for udvikling af en langtidsholdbar læreruddannelse.

Tidligere udkast er blevet præsenteret og drøftet med centrale aktører omkring læreruddannelsen og folkeskolen, herunder Børne- og Kulturchefforeningen, Danmarks Lærerforening, Dansk Magisterforening, Kommunernes Landsforening, Lærerstuderendes Landskreds og Skolelederforeningen.

I 2017 formulerede Danske Professionshøjskoler en samlet fælles ambition for læreruddannelsens udvikling *Handleplan til en bedre læreruddannelse – 10 ambitioner*. I de 10 ambitioner adresseres centrale udfordringer og områder i den nuværende uddannelse, som professionshøjskolerne anser for vigtige at arbejde videre med både internt og i samarbejde med eksterne parter. Siden 2017 har de 10 ambitioner været professionshøjskolernes fælles afsæt for drøftelse og udvikling af læreruddannelsen, og professionshøjskolerne har arbejdet på at udfolde og implementere ambitionerne både på nationalt niveau, lokalt og i samarbejde og dialog med eksterne parter. Med afsæt i dette arbejde er professionshøjskolerne nu gået skridtet videre og har i dette notat givet et bud på udviklingen af fremtidens læreruddannelse.

Reformer af læreruddannelsen har tidligere haft et overvejende bagudrettet perspektiv, forstået på den måde, at de har haft fokus på at "lappe" på det, der ikke fungerede i den tidligere uddannelse, uden samtidigt at sikre, at det, der faktisk fungerede, blev videreført, og uden i tilstrækkelig grad at se udviklingen i lyset af fremtidens behov. Det er selvfølgelig vigtigt, at u hensigtsmæssigheder rettes op, men der er behov for en mere overordnet og samlet vision for uddannelsen, der både inddrager viden og erfaringer fra tidligere læreruddannelser og vender blikket fremad og stiller spørgsmål til, hvad fremtidens lærere skal kunne og vide – og så skal udviklingen af en ny uddannelse meget mere systematisk tage udgangspunkt i eksisterende viden fra national og international forskning.

Det har igennem mange år været en kendsgerning, at mange nye lærere i de første år er udfordret og har problemer med at håndtere lærerjobbet i praksis, og der har i en del år været et alt for stort frafald fra såvel uddannelse som profession. Der har samtidigt været en stående kritik af, at sammenhængen mellem, hvad der sker på uddannelsen (campus), og hvad der sker i praktikken, ikke er koordineret og tydelig. I de 10 ambitioner har professionshøjskolerne arbejdet med at styrke de lærerstuderendes personlige og professionelle identitet og diskuteret, hvordan bl.a. en styrket progression kan understøtte de studerendes udvikling af fagprofessionelle og professionsrettede kompetencer. Samtidig har professionshøjskolerne haft fokus på at bygge en bedre bro mellem uddannelse og skole ved bl.a. at udvikle modeller for løbende praksissamarbejde i alle fag og for at styrke praktikken. Dette arbejde er bl.a. et vigtigt afsæt for dette notat.

Notatet er bygget op omkring seks perspektiver, som er vigtige for at sikre en mere holdbar og fremtidssikret læreruddannelse.

- 1) Skolen nu og i fremtiden
- 2) Dimensioner i lærerrollen
- 3) Centrale fagområder i fremtidens læreruddannelse
- 4) Design af Læreruddannelsen - styrende principper i realisering
- 5) Progressionsspor
- 6) Livslang professionsudvikling

Kapitlet *Skolen nu og i fremtiden* beskriver nødvendigheden af et overordnet fokus på udvikling af skolen som afsæt for arbejdet med udviklingen af læreruddannelsen.

Kapitlet *Dimensioner i lærerrollen* beskriver analytisk den kompleksitet, som karakteriserer lærerens arbejde i den moderne skolevirkelighed.

Kapitlet *Centrale fagområder i fremtidens læreruddannelse* giver et bud på, hvordan lærerrollen – som beskrevet i det forrige kapitel – kan omsættes i et uddannelsesperspektiv.

Kapitlet *Design af Læreruddannelsen - styrende principper i realiseringen* identificerer særlige forhold ved en integreret læreruddannelse og fremhæver centrale tilrettelæggelsesmæssige og didaktiske forudsætninger for at komme i mål med nærværende vision for læreruddannelsen.

Kapitlet *Progressionsspor* konkretiserer de øvrige afsnit og viser, hvordan uddannelsesrejsen tilrettelægges for de studerende, så de enkelte indholdselementer i uddannelsen, herunder sammenhængen mellem uddannelse på campus og uddannelse i skolen, er tænkt tydeligt sammen med en progression i erkendelses- og arbejdsformer og med den studerendes dannelse til at blive en myndig og professionel fagperson i fokus.

Kapitlet *Livslang professionsudvikling* beskriver sammenhængen mellem grunduddannelse og fortsat professionel udvikling. Læreruddannelsen er blot det første skridt i lærerens professionelle udvikling. Når dimittenderne forlader læreruddannelsen, har de nyuddannede lærere de grundlæggende kompetencer og forudsætninger til at varetage lærerjobbet, men det kræver erfaring og fortsat uddannelse at blive ekspert.

Skolen nu og i fremtiden

Udviklingen af skolen og af læreruddannelsen bør være tæt forbundne, og der bør i højere grad udvikles en fælles forståelse af god undervisning og god læreruddannelse blandt lærere og ledere i skolen og undervisere og ledere på professionshøjskolerne.

Skolens formål og opgave er beskrevet i skolens formålsparagraf, og udfoldelsen heraf må bygge på viden fra forskning og praksis – samt på forestillinger om, hvad nutiden og fremtiden særligt kommer til at kræve af eleverne, og hvordan vi bedst muligt forbereder dem hertil.

Nogle grundlæggende forhold ændrer sig ikke meget over tid, fx at:

- Elever går i skole for at lære noget og at lære, hvordan man lærer og tilegner sig ny viden, færdigheder og kompetencer.
- Skolen er en vigtig arena for elevernes udviklings- og dannelsesprocesser i meget vigtige år af deres liv.
- Skolen forbereder til deltagelse i et demokratisk samfund som borger og menneske.

Skolen er samfundets, og det er en politisk styret institution. Derfor er det vigtigt i læreruddannelsen at forholde sig til de aktuelle samfundsmæssige forhold og fremtidige udfordringer, såvel nationalt som internationalt, så eleverne er så godt rustet som muligt til at møde disse.

Men hele tiden ændrer samfundet sig nationalt og globalt, både fordi der udvikles ny viden og muligheder, men også fordi nye kriser skabes. Det betyder, at både de måder, man arbejder på i skole og uddannelse, samt det konkrete indhold hele tiden må justeres. Der vil således både være mere eller mindre evigtgyldige temaer og helt aktuelle fænomener, som fx pandemier, teknologiforståelse, køn og mangfoldighed, det 21. århundredes kompetencer mv. Det vil sige, at skolens og læreruddannelsens dannelsesopgave løbende ændrer sig i takt med globaliseringen og samfundsudviklingen, som både skole og uddannelse skal forholde sig til.

En overordnet drøftelse af visionerne for skolen vil give vigtige pejlemærker for udfoldelsen af læreruddannelsen. Det vil være ønskeligt med en overordnet politisk retning for udvikling af læreruddannelsen og en bekendtgørelse, der kun foreskriver de overordnede rammer, der giver de professionelle råderum til at agere ift. visioner samt aktuelle og fremtidige udfordringer.

Indledningsvist er det vigtigt at understrege, at den enkelte lærer altid indgår i en kontekst, og at den enkelte lærers muligheder og udfordringer må ses og forstås netop i samspillet med øvrige medarbejdere (lærere og pædagoger), ledere, forældre og elever.

Dimensioner i lærerrollen

Det helt særlige ved læreres arbejde er, at vedkommende underviser og vejleder elever, så de kan tilegne sig viden og færdigheder af betydning for deres liv og livsbane. Derfor må en lærer have betydelig professionel autoritet. I tillæg hertil er en folkeskolelærers arbejde særligt, idet læreren ikke alene må være fagligt dygtig. Vedkommende skal også gennem sit virke omsætte de idealer og værdier, som gøres gældende i folkeskolens formålsparagraf. Læreren skal kunne udøve professionel autoritet, som består af tre dimensioner: Den formelle, den faglige og den personlige. Læreren udøver altid sit arbejde i samarbejde med andre, og lærerarbejdet skal forstås i en given kontekst.

Undervisningens mål er, at eleverne lærer noget, og læreren skal have høje forventninger til *alle* elever. Skolens rige variation af fag og aktiviteter skal tilsammen sikre, at eleverne tilegner sig almen viden, kundskaber og færdigheder, og at de får grundlæggende kompetencer, så de er i stand til at indgå i og deltage i vores demokratiske samfund som kompetente borgere. En lærer skal have øje for såvel elevgruppen som helhed som for den enkelte elev.

En lærer er ofte sammen med elever igennem flere år, og læreren har derved stor betydning for elevernes almene udvikling, trivsel og dannelse. Det er i samværet med andre i og uden for skolen, at børn dannes og udvikles.

Lærerjobbet har mange facetter og kræver forskellige kompetencer. Man kan sige, at en lærer skal kunne optræde på mange forskellige måder afhængig af situation, målgruppe og kontekst. Også for andre målgrupper end elever. Læreren skal kunne læse og forstå sin rolle i de forskellige situationer og skal kunne vælge mellem et stort repertoire af kommunikations- og samarbejdsformer afstemt efter målgruppe og situation.

For at indkredse lærerens forskellige opgaver og de tilknyttede lærerroller har vi beskrevet ni centrale dimensioner af lærerrollen, som er afgørende for at kunne lykkes som lærer. Opdelingen er naturligvis analytisk, idet lærerrollerne i sagens natur hyppigt smelter sammen i hverdagens skoleliv. Nogle roller fylder selvsagt mere end andre – både i folkeskolens hverdag og i læreruddannelsens arbejde med de forskellige dimensioner.

LÆREREN SOM DIDAKTIKER

Lærerens kernekompetence er at være professionel underviser. Dette indebærer, at læreren er i stand til at tilrettelægge undervisnings- og læringsforløb for alle elever ud fra deres forskellige forudsætninger og behov. En lærer skal professionelt kunne begrunde, planlægge, gennemføre og evaluere undervisning for en given elevgruppe. Læreren skal have et stort repertoire af tidssvarende pædagogiske, psykologiske og didaktiske tilgange, forståelser og metoder, samt viden om eksempelvis lære- og gruppeprocesser, kognitiv, emotionel og motorisk udvikling.

LÆREREN SOM FAGPERSON

Forudsætningen for at være en dygtig lærer er, at man står på et solidt fagligt grundlag både i forhold til skolens fag og faglighed, pædagogik, psykologi og didaktik. Didaktisk kvalificeret planlægning af undervisning kræver faglig viden og engagement. Den professionelle lærer er vidende og et forbillede/rollemodel for sine elever og skal kunne inspirere dem og pirre deres nysgerrighed og lyst til at fordybe sig. Læreren er tilstede med sin person, og det er vigtigt, at den studerende lærer at være legitimt og kvalificeret tilstede som menneske.

LÆREREN SOM LEDER

Læreren har en vigtig opgave som leder af undervisningen og klassens fællesskaber. Til lærerjobbet knytter sig et stort ansvar for at opretholde og udvikle skolens og klassens konstruktive fællesskaber. Læreren skal gennem sin ledelse skabe, udvikle og vedligeholde konstruktive fællesskaber, hvor eleverne er motiverede, aktivt deltagende og indgår i gode relationer til hinanden. Desuden har læreren en vigtig opgave i at skabe og opretholde et godt samarbejde med elevernes forældre. En lærer skal derfor have indsigt i og forståelse for betydningen af klassefællesskaber, skolen som organisation og for skolens rolle og plads i samfundet.

LÆREREN SOM SAMTALEPARTNER OG RETORIKER

Læreren skal kunne formidle og kommunikere professionelt med mange forskellige mennesker. Det kræver indsigt i kommunikation og træning i at optræde med autoritet. En lærer skal kunne formidle sit stof til forskellige målgrupper i forskellige situationer og skal kunne håndtere mange forskellige typer af kommunikationssituationer, fra festtaler til vanskelige samtaler med elever, forældre, kolleger og forvaltning. Læreren skal kunne give konstruktiv feedback til forskellige målgrupper. Formidlingskompetence dækker både over skriftlig og mundtlig formidling.

LÆREREN SOM SAMARBEJDSPARTNER

Centralt i en lærers arbejde står det at kunne samarbejde med alle forældre og elever tilknyttet skolen og at kunne samarbejde med kolleger inden for og på tværs af professioner. Det kræver professionel nysgerrighed samt kompetencer til at kommunikere og tilrettelægge, lede og indgå i ligeværdige samarbejdsprocesser. Læreren skal kunne indgå i samarbejde både om vanskelige situationer om svære emner, i konfliktfyldte rum og i det daglige samarbejde på mange niveauer. Det fordrer et stærkt individuelt ståsted, som er afgørende for samarbejdet i professionelle læringsfællesskaber. I det kollegiale samarbejde står samarbejdet med pædagoger og andre aktører om skolens hverdag helt centralt. Det tværprofessionelle samarbejde om eleverne i skolen har til hensigt at styrke elevernes udbytte og trivsel i skolens dagligdag.

LÆREREN SOM RELATIONSUDVIKLER

Skolen er en vigtig arena for børns almene udvikling og dermed helt afgørende for, om eleverne erfarer og udvikler venskaber, relationer, kammeratskaber og også lærer at udholde og løse konflikter. Det er helt afgørende, at læreren er bevidst om de oplevelser og erfaringer, eleverne gør både inden for og uden for skolen, og som kræver lærerens opmærksomhed, omsorg og støtte. Læreren indgår som samarbejdspartner og fællesskaber i utallige relationer og har desuden ansvaret for, at eleverne deltager i undervisning og samvær på måder, der er udviklende og motiverende for alle. Det gælder også elever, der har særlige vanskeligheder, eksempelvis diagnoser eller på anden vis er i komplicerede læringsituationer.

LÆREREN SOM KULTURSKABER OG KULTURBÆRER

Skolen spiller en central rolle i opdragelsen og dannelsen af kommende generationer. Det kræver, at læreren er fortrolig med grundlæggende livsværdier og har indsigt i forskellige livsformer for at kunne understøtte elevernes udvikling. Læreren skal være bevidst om det ansvar, det indebærer at have med mennesker og dannelse at gøre. Læreren skal understøtte eleverne i deres almene og alsidige dannelsesprocesser med henblik på, at de udvikler sig til selvstændige og medansvarlige unge. Lærerens brede opdragelses- og dannelsesopgave indebærer også at kunne

varetage skolens særlige vejledningsopgaver ift. almene områder som uddannelses- og erhvervsvejledning og sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab.

LÆREREN SOM UNDERSØGER OG UDVIKLER AF PRAKSIS

Læreren skal løbende udvikle sin undervisningsteori- og praksis. Det forudsætter, at læreren fastholder en professionel nysgerrighed gennem hele sit lærerliv. Det kræver samtidig, at læreren har kompetence til systematisk at undersøge og reflektere over egen og andres praksis, samt at vedkommende kan vurdere og evaluere sin og andres undervisning i forhold til den til enhver tid relevante viden. Læreren skal både kunne tilegne sig ny teori og indsamle og analysere empiri og data som grundlag for fortsat udvikling af både undervisningspraksis og skolen bredere set.

LÆREREN SOM MYNDIGHEDSPERSON

Skolen er en kommunalt styret organisation, hvis indhold og virke folkettinget sætter rammerne for. Skolen er således indlejret i en demokratisk styringskæde, og læreren er dermed ikke bare elevernes repræsentant, men også samfundets. En professionel lærer udøver sin lærerfaglige praksis inden for rammen af et politisk, juridisk og forvaltningsmæssigt mandat og repræsenterer i så henseende den relevante offentlige myndighed. I pædagogisk forstand udgør læreren en normativ autoritet for så vidt, at lærerne indestår for og i sin undervisning inkarnerer de værdier og idealer, som er gyldiggjort i folkeskolens formålsparagraf, fx om åndsfrihed og demokrati.

Centrale fagområder i fremtidens læreruddannelse

Uddannelsens overordnede formål beskrives i den til enhver tid gældende bekendtgørelse - både den generelle for alle professionsuddannelser og den specifikke for læreruddannelsen, som altid må være tæt knyttet til skolens formål. Ud fra skolens formål konstituerer der sig en række væsentlige indholdsområder, som en lærer må udvikle viden, færdigheder og kompetencer indenfor. I læreruddannelsen udfoldes de lærerroller og dimensioner, som er beskrevet i det foregående afsnit.

Uddannelsen konstitueres dels af disse indholdsområder, dels af de styrende principper, der giver retning og rammer for, hvordan den studerende skal studere og arbejde gennem uddannelsen for at kunne mestre de forskellige dimensioner i lærerrollen på et niveau, der gør, at den nyuddannede fra første dag kan fungere i jobbet som lærer.

Et overordnet mål og samlende begreb for de indholdsområder, som en læreruddannelse skal bestå af, er udviklingen af lærerens professionelle autoritet, der analytisk forstås gennem tre dimensioner: Den formelle, den faglige og den personlige. Til hver af de tre dimensioner hører der viden, færdigheder og kompetencer, som den studerende gennem uddannelse skal have mulighed for at tilegne sig. Det kræver både teoretiske studier, undersøgelses- og forskningsaktiviteter, øvelser og træning i praksis samt personlig udvikling af den professionelle autoritet. Den enkelte studerende skal i samspil med andre udøve professionel autoritet, så opgaven som lærer håndteres etisk ansvarligt og i overensstemmelse med folkeskolens formålsparagraf.

Den lærerstuderende skal både uddannes og dannes til at kunne varetage en lærers professionelle autoritet. En lærers professionelle autoritet indeholder både en *faglig*, en *personlig-relationel* og en *formel* kompetencedimension, der hver især og sammen bidrager til lærerens professionelle dømmekraft og pædagogiske praksis, som den professionelle autoritet udfolder sig igennem.

Derfor skal indholdet i læreruddannelsen lægge vægt på at fremme et læringsmiljø, der styrker:

- **Den lærerstuderendes faglige viden og didaktiske kompetence**

Faglighed udgør en grundlæggende forudsætning for at kunne forstå og videreudvikle sit fag for med faglig autoritet at bringe det i samspil med pædagogik, psykologi og didaktik som forudsætning for at kunne danne praktiske synteser og foretage professionelle skøn. Det er derfor vigtigt, at indholdet i læreruddannelsen styrker de lærerstuderendes evne til selvstændigt og kvalificeret at kunne træffe beslutninger i praksis begrundet i faglig viden, didaktisk kompetence og værdier i relation til de øvrige kompetencedimensioner, der strukturerer en lærers professionelle autoritet. Desuden skal læreruddannelsen styrke de studerendes faglige engagement og evne til at være en faglig rollemodel, der kan inspirere eleverne og pirre deres nysgerrighed og lyst til faglig fordybelse.

- **Den lærerstuderendes personlige-relationelle kompetence**

Læreruddannelsens indhold skal styrke den lærerstuderendes evne til på en kvalificeret og ansvarlig måde, at få sine person-relationelle kompetencer udviklet og bragt i spil i den pædagogiske praksis. Den måde, hvorpå man som person er til stede i forhold til elever, kolleger, forældre og andre aktører i skolen, har grundlæggende betydning for, at de relationer, man er en del af, får en udviklingsstøttende og lærende karakter. Det er således vigtigt, at indholdet i læreruddannelsen styrker den lærerstuderendes evne til at kunne

være legitimt og kvalificeret til stede som menneske, leve med og se sig selv samtidig som person og professionel fagudøver, og hvordan man kan forstå sine egne konkrete reaktionsformer, normer og værdier i relation til de øvrige kompetence-dimensioner, der strukturerer en lærers professionelle autoritet.

- **Den lærerstuderendes formelle myndighedskompetence**

Den formelle myndighedsdimension knytter sig til, at lærergerningen også er en profession, der er tildelt et ansvar med politisk-samfundsmæssigt mandat, som læreren skal forvalte, fortolke og oversætte i praksis. Læreruddannelsens indhold skal derfor styrke de lærerstuderendes viden om og evne til at kunne forvalte sit myndighedsmandat og agere i samfundets skole inden for de formelle, retslige og institutionelle rammer og normer. Og på en kvalificeret og forsvarlig måde, der tager afsæt i viden om og fortolkning af skolens samfundsmæssige indlejring i relation til de øvrige kompetence-dimensioner, der strukturerer en lærers professionelle autoritet.

En læreruddannelse har som sit genstandsfelt dels at uddanne de studerende i de undervisningsfag, de skal mestre i skolen (faglig viden og almen og fagdidaktisk kompetence), dels at danne og uddanne dem til at fungere i rollen som lærer (pædagogisk, psykologisk og sociologisk viden, kommunikative og relationelle kompetencer og etisk formåen).

LÆRERUDDANNELSEN OG FORDRINGEN OM 2. ORDENS DIDAKTIK

Læreruddannelsen har det særkende, at uddannelsens mål (at lære de studerende at undervise) også finder sted gennem undervisning, det vil sige at mål og midlet på et overordnet niveau så at sige falder sammen. Dette stiller særlige krav til praksis i en læreruddannelse og dermed til læreruddanneren, som skal være en dygtig didaktiker og kunne reflektere over egen praksis med de lærerstuderende og begrunde sammenhænge mellem mål, indhold, arbejds- og evalueringsformer i læreruddannelsens studier og undervisning, det vil sige anlægge et metadidaktisk perspektiv.

En praksis i en læreruddannelse må derfor bringe en stor variation af arbejds- og evalueringsformer i spil, fordi variationen i de mål og det indhold, som den studerende møder i praksis, spænder meget bredt.

Følgende syv principper skal sikre, at uddannelsen, som den er beskrevet ovenfor, kan realiseres, dvs. at principperne skal være grundlaget for den konkrete organisering og tilrettelæggelse af læreruddannelsen.

PRINCIP 1: SAMSPIL MELLEML FAG, PÆDAGOGIK, PSYKOLOGI OG DIDAKTIK

Læreruddannelsen opbygges grundlæggende som en integreret uddannelse, dvs. der undervises i fag, pædagogik, psykologi og didaktik integreret og i en nøje tilrettelagt vekselvirkning og progression.

PRINCIP 2: SAMSPIL MELLEML TEORI, EMPIRI OG PRAKSIS

Undervisning og studier af uddannelsens indholdsområder skal tilrettelægges, så det er muligt kontinuerligt at koble teori, empiri og praksis. En vekselvirkning og transformation mellem teoretiske refleksioner og kritik, empiriske iagttagelser af en given pædagogisk virkelighed og konkret afprøvning i praksis skal være integreret i uddannelsens forskellige elementer.

PRINCIP 3: DYBDEFAGLIGHED, TVÆRFAGLIGHED OG TVÆRPROFESSIONALITET

Det skal være muligt både at arbejde i dybden med fag, arbejde tværfagligt og tværprofessionelt.

PRINCIP 4: FAGPERSONLIG UDVIKLING – LÆRERENS PROFESSIONELLE AUTORITET

Det skal være muligt at arbejde med udviklingen af den studerendes professionelle autoritet og de tre dimensioner her: Den formelle, faglige og personlige. Den udvikling foregår i et tæt samspil med øvrige studerende, elever, lærere i skolen og på uddannelsesinstitutionen.

PRINCIP 5: PROGRESSION

Der skal gennem uddannelsen være en tydelig progression fra det første til det sidste år i uddannelsen - samt spor i forhold til den videre uddannelse som ny i professionen. Alle uddannelsens fagområder består af både videns- og færdighedstilegnelse, hvorfor en vis tidsmæssig udstrækning er afgørende for, at den studerende kan nå at udvikle de nødvendige kompetencer. Balancen mellem koncentrerede forløb og tidsmæssig udstrækning bør nøje overvejes ift. de enkelte indholdsområder.

PRINCIP 6: LÆRERUDDANNELSEN SKAL BASERE SIG PÅ VIDEN, FORSKNING, TEORI OG ERFARING

Undervisningen på uddannelsen bygger på anerkendt national og international forskning samt

anerkendte forsøgs- og udviklingsarbejder, der sikrer, at alle studerende har adgang til og kan arbejde med ny viden og teorier om professionens udøvelse og udvikling og de nyeste syn på fagene i skolen. Uddannelsens undervisere og studerende arbejder tæt sammen med skoleforskere om at udvikle uddannelsen både lokalt og nationalt med henblik på at opøve professionelle undersøgelses- og udviklingskompetencer i praksis.

PRINCIP 7: PRØVERNE I LÆRERUDDANNELSEN SKAL VÆRE PROFESSIONSRETTEDE

Prøverne i læreruddannelsen skal være professionsrettede og have en afsmittende effekt på undervisningen og de studerendes læreprocesser. Prøverne forudsætter, at de studerende i undervisningen har øvet og trænet fagfaglige, fag- og almindidaktiske kompetencer og arbejdet med feedback - samt at de studerende kan sætte viden i spil i deres didaktiske praksis.

Progressionsspor

Progression i uddannelse handler om studerendes gradvise udvikling af faglig viden, indsigt og kompetencer. Der skal gennem uddannelsen være en tydelig progression fra det første til det sidste år samt spor i forhold til den videre udvikling som ny i professionen eller i videreuddannelse. Helt overordnet vil progressionen i en lærerstuderendes udvikling gå fra at kunne overskue enkelte dele, have øje for få nuancer til overblik over mange komplicerede forhold og fortsat selvstændighed i opgaveløsningen.

For at udvikle og opretholde et højt fagligt niveau må læreruddannelsen arbejde med en differentieret progressionsmodel. Begrebet progression kan hurtigt blive et spørgsmål om at 'bygge ovenpå', men det kan også være en bestræbelse på at 'bygge ved siden af' (fx i form af supplerende tematikker, indholdsområder mv.), eller at komme 'mere i dybden' og forstå det man har lært dybere eller at forstå noget mere komplekst - og slutteligt at lære noget radikalt nyt. Kunsten er at udvikle progression på en række centrale områder og ikke bare organisere uddannelsen efter en enkel og lineær progression. Vi bruger derfor begrebet *progressionsspor* i det følgende omkring centrale elementer for det at studere på en læreruddannelse.

At være studerende på en læreruddannelse

Den lærerstuderende skal ved sin opstart på uddannelsen i gang med et positionsskifte fra selv at have været elev i mange år til at være lærerstuderende, der forbereder sig på at indtage positionen som lærer. Den studerende må som en del af dette positionsskifte løbende reflektere og udfordre egne eleverfaringer og forforståelser omkring undervisning og skole for at afsøge og møde nye måder at tænke og praktisere skole og undervisning på.

Samtidig med den proces, hvor den lærerstuderende billedligt talt bevæger sig fra 'den ene side af kateteret til den anden', er det en opgave for uddannelsen gennem sin undervisnings- og studiepraksis at gøre det tydeligt for den studerende, at han/hun er studerende i en uddannelse, der er særligt kendetegnet ved, at den har samme mål og genstandsfelt. Populært sagt *undervises* man på læreruddannelsen i at *undervise*. Som studerende lærer man både af indholdet i undervisningen og af de måder, hvorpå undervisningen i uddannelsen udspiller sig. Uddannelsen skal modellere forskellige bud på undervisnings- og samarbejdspraksis rettet mod forskellige mål og formål. Den modellering skal i en progression indebære, at de studerende tager stadig større ansvar for studieprocesser og medansvar for undervisningsforløb, bl.a. gennem øget grad af peer-learning/ peer-teaching, samarbejde med professionspraksis samt studie- og arbejds mønstre, der i stigende grad lægger op til selvstændige studier og øvelser alene eller i samspil med andre studerende.

At være nyuddannet lærer i skolen

Den lærerstuderende skal gennem uddannelsen forberede sig til at varetage et lærerarbejde efter endt uddannelse. At blive en rigtig dygtig lærer, en 'ekspertlærer', kræver flere års øvelse og erfaring i faget og inden for de specifikke dele af lærerfaget, man beskæftiger sig med. Det er velkendt, at der kan beskrives forskellige trin i udvikling frem mod lærerekspertise.

Inden for uddannelsens indholdsområder beskrives en progression og et niveau, som både er realistisk og tilfredsstillende at skulle bestride efter endt uddannelse. Det sidste år af uddannelsen vil i stadig højere grad have fokus på selve lærerarbejdet og derved pege frem mod det første år i lærerjobbet. De opgaver og udfordringer, som den studerende møder, skal være stadigt mere krævende og komplekse og afspejle professionskundskaben i lærerfagets heterogene karakter,

idet de forskellige elementer i professionskundskaben ikke primært er bundet sammen af én omfattende teori, men af de krav, som netop den praktiske professionsudøvelse stiller.

En lærerstuderende skal på tværs af undervisning og studier gennemgå en udvikling inden for følgende tre områder:

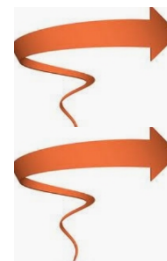
Et praktisk-pædagogisk spor

Det praktisk-pædagogiske progressionsspor handler om den studerendes forberedelse til at *udøve* lærerfaget kyndigt; at 'stå distancen' i klasserummet og i lærerarbejdets kerneopgaver i det hele taget.

Læreruddannelsen skal sætte rammer for studerendes muligheder for at øve sig i at planlægge, gennemføre og efterbehandle undervisning. Det kan ske i en progression fra korte undervisningssekvenser til længere forløb og med stigende fordringer til undervisningens begrundelser, differentieringsmuligheder og alternativer mv. I arbejdet med at øve de didaktiske kompetencer i undervisningssituationer møder de studerende også behov for at gøre sig erfaringer med at øve sig og reflektere over de dimensioner af lærerarbejdet, der handler om relationer og ledelse af fællesskaber, inklusion og samarbejde. En stadig dybere teoretisk indsigt i det pædagogiske fagområde og i undervisningsfag uddannelsen igennem giver forståelse for fagene selv, men peger desuden på, hvad fagene i undervisningsmæssig og pædagogisk henseende giver mulighed for.

Progressionsspor:

- Korte undervisningssekvenser – differentierede forløb - lange (tværfaglige) forløb
- 'Mig selv i lærerrollen' - mestre at drage omsorg og tage ansvar for klassens liv

Et fagpersonligt udviklingsspor – lærerens professionelle autoritet

Lærerens professionelle autoritet og praksiskundskab er et konglomerat af viden om fag, didaktisk kompetence, undervisningskompetence og evne til at iscenesætte undervisningen, så både elev og klasse vokser. Læreren skal i forhold hertil og i forhold til de almene læreropgaver som helhed tage afsæt i og bestræbe sig på at realisere folkeskolens formål.

Praktisk kundskab lader sig ikke løsrive fra den, som besidder den og fra de situationer, hvor den anvendes. Det betyder, at uddannelsens opbygning skal tilbyde fordybelses- og øverum, hvor de studerende med tiden oparbejder fortrolighed med lærerfaget i sit hele med de dimensioner, der folder lærerens kompetenceprofil ud. Læreruddannelsen skal således løbende bidrage til personlig integration af viden og erfaringer som grundlag for studerendes uddannelses- og dannelsesprocesser gennem et tæt samarbejde mellem undervisningsfag, det pædagogiske fagfelt og praktik.

At nå en sådan professionel autoritet rummer ligeledes, at den studerende skal arbejde med at skærpe holdninger og værdier som en del af fundamentet for den professionelle myndighed og

gennemslagskraft, der hjælper en kommende lærer til at virke med stærk professionel autoritet indadtil i skolen samt udadtil.

Progressionsspor:

- Egne skoleerfaringer - kollegial refleksion og samarbejde - kvalificere professionelle skøn - kvalificere pædagogiske handlinger

Et forsknings- og udviklingsspor

Som færdiguddannet lærer fordres det, at man løbende udvikler sin undervisningsteori- og praksis samt bidrager til kollegers og skolens udvikling. Læreren skal selvstændigt kunne tilegne sig nye færdigheder, nye teoretiske perspektiver og indsamle og analysere empiri og data som grundlag for stadig udvikling af praksis i undervisning og skole. Gennem uddannelsen forudsættes altså, at den studerende klædes på til selv at foretage empiriske studier – at observere andres og egen undervisning, interviewe elever/ lærere/ ledere/ forældre m.fl., udarbejde spørgeskemaer, konstruere cases, praksisfortællinger mv. for derved at kunne identificere pædagogiske problemstillinger og indfange betydninger af pædagogiske handlinger i praksis. Det kræver gradvis øvelse og gentagelser at lære sådanne discipliner. At analysere og vurdere egne empiriske resultater kræver teoretisk indsigt, som den studerende opnår gennem studier og drøftelser af relevant teori, i processer modelleret af undervisere, som studerende gradvist selv mestrer. Tilsvarende skal den studerende gradvist lære at afkode og forstå (andres) forskningsresultater som ressource for eget lærerarbejde. Der er imidlertid ingen direkte vej fra empiriske forskningsresultater til en given handling i praksis. Kun gennem den udøvedes dømmekraft og handlinger kan der ske forandringer i praksis. Forsknings- og udviklingssporet har til formål at kvalificere den studerendes tilegnelse af lærerkompetencer i løbet af læreruddannelsen, og det sker i en vekselvirkning mellem at udføre og forankre færdigheder og kompetencer og at analysere og forholde sig til praksis med henblik på at udvikle og forandre den.

Progressionsspor:

- Observation - problemstilling – analyse – *selvstændigt* indsamle og bearbejde empiri – *selvstændigt* metode- og teorivalg - *selvstændig* analyse – nye handlemuligheder
- Afkode forskningsresultater – refleksion og vurdering - nye handlemuligheder

Livslang professionsudvikling

Læreruddannelsen kan realistisk set ikke adressere alle forhold, som kunne tænkes at være relevant for lærerens fremtidige virke, og det er ikke muligt inden for rammen af en videregående uddannelse at skabe professionelle eksperter. Derfor skal læreruddannelsens bidrag til lærerens professionelle udvikling ses i et livslangt læringsperspektiv.

I læreruddannelsen klædes den nyuddannede lærer på til på tilfredsstillende vis at *påbegynde* arbejdet som lærer i folkeskolen. Det er samtidig læreruddannelsens opgave at lægge grundlaget for, at den nyuddannede lærer efterfølgende kan udvikle sig professionelt i praksis.

En nyuddannet lærer vil med andre ord fortsat og gennem hele sit arbejdsliv have behov for systematisk at arbejde med at udvikle sin professionelle praksis for efter flere års erfaringer at kunne nå et højere kompetenceniveau – at blive en kyndig udøver eller egentlig ekspert.

I dag oplever en stor andel af nyuddannede lærere mangel på struktur og en plan for deres start som lærer. Induction-programmer kan understøtte de nyuddannedes læring, udvikling og selvtillid og har derudover stor betydning for lærernes fortsatte professionelle udvikling og fastholdelse senere i karrieren. Sådanne programmer bør styrkes og udvikles i samarbejde med skoler, kommuner og professionshøjskoler.

Der bør endvidere være en linje fra de progressionsspor, der skabes i uddannelsen og ud i professionen, så en livslang professionsudvikling kan realiseres. Samtidig skal der også etableres muligheder for formel videreuddannelse i skolens fag i forlængelse af grunduddannelsen. Formel videreuddannelse skal tage højde for læreres kompetencer og erfaringer. Der skal tænkes sammenhænge mellem bachelor-, kandidat- og phd-niveau som en reel karrierevej for lærere.

Læreruddannerkompetencer

På samme vis som læreren er den enkeltfaktor, der har størst indflydelse på elevernes læring i skolen, så har den/de enkelte læreruddannere i uddannelsen også meget stor betydning for de studerendes undervisning, studier og læreprocesser. Derfor er det i udviklingen af læreruddannelsen vigtigt også at have et fokus på kompetencer hos læreruddannerne. Som nævnt tidligere i afsnittet om design af læreruddannelsen, så skal læreruddanneren være i stand til at anlægge et dobbeltdidaktisk blik på egen undervisning og altid kunne begrunde de didaktiske valg, kunne tilrettelægge en varieret og reflekteret undervisning med sammenhæng mellem mål, indhold og arbejdsformer - og her altså være eksemplarisk.

Når man bliver ansat i læreruddannelsen, kommer ca. halvdelen af underviserne med en universitetsuddannelse, mens den anden halvdel både har en professionsbaggrund som lærer og desuden en master eller kandidatuddannelse.

De kommer med deres egne erfaringer fra at have været deltagere i undervisning, som elever og studerende og nogle også med erfaringer med at undervise børn og unge eller voksne i andre sammenhænge. De skal alle igennem et lektorkvalificeringsforløb, hvor de lærer at reflektere over undervisningen i professionshøjskoleregii. Men der er ingen uddannelse eller kurser rettet mod det at undervise på en læreruddannelse, og adjunktforløb/lektorkvalificeringsforløbene er aktuelt bredt rettet mod professionsuddannelserne generelt og indeholder kun få praktiske elementer. Der er derfor behov for at gentænke adjunktforløbene og bl.a. tilføje forløb med supervision og 'besøg' i undervisningen af en vejleder/mentor undervejs i kvalificeringen og en egentlig vurdering af deres kompetencer som undervisere på fx en læreruddannelse

En læreruddanner har brug for at have viden og kompetencer inden for nedenstående tre domæner, som har hver deres genstandsfelt, særlige vidensfelter og kompetencer tilknyttet:

	Genstandsfelt	Viden	Kompetencer	Institution
Professionsdomæne	Det lærerende barn og skolen	Fag og fagdidaktik Undervisning og læring Udvikling og trivsel Dannelse, demokrati, etik m.m.	Udøver af professionel autoritet, didaktiske (både almen- og fagdidaktiske) kompetencer, klasseledelse, relationsudvikling m.m.	Skolen

	Genstandsfelt	Viden	Kompetencer	Institution
Uddannelsesdomæne	Den studerende og uddannelsen	Uddannelsesviden - didaktik, voksenpædagogik etc. Praktik	Rammesætte undervisning og studier, samarbejde, kommunikation og dialog i studie-fællesskaber Vejlederkompetence Være rollemodel ect.	Uddannelsen
Forsknings- og udviklingsdomæne	Uddannelsen og samfundets uddannelsessystem	Uddannelses- og professionsforskning, uddannelsespolitik etc.	Rammesætte en undersøgende og kritisk – konstruktiv tilgang ect.	Samfundet

Kilde: "Hvad skal en lærer vide og kunne for at uddanne lærere?", Alexander Von Oettingen & Elsebeth Jensen, in Paideia, nr. 13, 2017.

Tilsammen udgør de det samlede arbejdsfelt, som en læreruddanner skal bevæge sig indenfor og have kompetencer i relation til.

Ift. profession så skal læreruddanneren naturligvis have viden om, men også kompetencer til at arbejde sammen med professionen – især ift. de studerendes praktikperioder og de øvrige praksistilknytningsforløb.

Ift. uddannelsen så skal læreruddanneren have viden om og kompetencer til at undervise unge og voksne i en vekseluddannelse, hvor teori og praksis skal spille sammen, hvor professionen er omdrejningspunktet, og hvor det anvendelsesorienterede har en stor plads.

Ift. forsknings- og udviklingsdomænet så skal læreruddanneren naturligvis kunne læse og anvende forsknings- og udviklingsresultater som grundlag for egen undervisning, men læreruddanneren skal også kunne deltage i og gennemføre forsknings- og udviklingsprojekter.

Nogle læreruddannere vil have et stort kendskab til professionsdomænet, andre vil have deres styrke i at undervise på uddannelsen, mens andre igen vil være stærkest på forsknings- og udviklingsdomænet. Naturligvis – men som læreruddanner må man have et vist niveau af viden og kompetencer inden for alle domæner, og dette skal der fremover arbejdes målrettet på at udvikle videre på.

Ledelsesmæssig opfølgning

Professionshøjskolernes rektorer og ledere med ansvar for læreruddannelsen sætter yderligere fokus på styrket ledelse og systematisk opfølgning både lokalt og på tværs af de seks professionshøjskoler, da dette er helt afgørende for en succesfuld videreudvikling af læreruddannelsen. Det er et ledelsesmæssigt ansvar at sætte retning og kommunikere tydelige krav og forventninger til udvikling af en ambitiøs studiekultur, udvikling af bedre brobygning mellem teori og praksis, bedre praktik, videngrundlag, mv. Det er i høj grad en ledelsesmæssig opgave i samarbejde med læreruddannere og studerende at lykkes med denne opgave.

Det fordrer forandringsledelse, faglig ledelse og systematisk opfølgning og udvikling af professionelle læringsfællesskaber og samarbejde, der udfordrer og forstyrrer den enkelte læreruddanners faglige og didaktiske prioriteringer i forhold til videreudvikling af en ambitiøs læreruddannelse. Målet er at tydeliggøre for læreruddannere og studerende, hvad der kræves for at være en professionel lærer og studerende i nu- og fremtidens skole og læreruddannelse.